

ning ville blive kostbar. Derfor blev det hele nedlagt, men til gengæld blev landtoldopsynet noget udvidet.

Det er et spændende emne, toldinspektør Robert Svalgaard har givet sig i kast med. Krydstoldvæsenet havde nemlig til opgave at kontrollere den store flåde af ikke mindst mindre sejlfartøjer, der opretholdt transporten mellem de danske kyster og omliggende lande med varer og passagerer. Skibene skulle naturligvis også føre kontrol med den meget omfattende aktivitet langs landets talrige ladepladser for at sikre, at toldlovenes bestemmelser blev overholdt, og købstædernes rettigheder ikke tilsidesat. Endelig kan det nævnes, at Krydstoldvæsenet på en række områder tillige virkede som et slags søpoliti og bl.a. skulle holde et vågent øje med stenfiskere, karantænebestemmelser og meget mere.

I årenes løb gjorde de velholdte og hurtigsejlende toldkuttere god fyldest, og deres antal var da også i mange år i vækst. Kommando ombord havde en krydstoldassistent.

Bogen skildrer i tekst og billeder Krydstoldvæsenets opgaver, dets fartøjer, mandskab og dagligdagen om bord, uniformering, foruden de nævnte specialopgaver med karantæne, bjærgning, lodsning m.m.

Det oprindelige manuskript var udarbejdet af toldinspektør Robert Svalgaard. Ved hans død manglede det imidlertid den endelige færdiggørelse samt en billedredigering.

Det færdige resultat skyldes således i høj grad også Holger Munchaus-Pedersen, der bl.a. har fremskaffet en række særdeles gode og ikke tidligere sete billeder.

Bogen om Krydstoldvæsenet fremstår nu som en meget læsevenlig fremstilling om et spændende emne.

Henrik Fode

Henrik Becker-Christensen: *Skandinaviske drømme og politiske realiteter. Den politiske skandinavisme i Danmark 1830-1850.* (Arusia – Historiske skrifter I, 1981). 328 s.

Henrik Becker-Christensen undersøger i sin afhandling den danske skandinaviske bevægelses historie i årene mellem 1830 og 1850. Dvs. fra de første spæde spirer til en politisk skandinavisme, der voksede frem i tilknytning til det politiske røre i Danmark efter julirevolutionen og til denne politiske skandinavismes fiasko i forbindelse med den 1. slesvigske krig, der førte til en stilstand i den skandinaviske bevægelse. Han følger i bogen de enkelte faser i udviklingen og undersøger de danske skandinavisters mål, deres udbredelse og forudsætningerne for ændringerne i den danske skandinaviske udvikling.

Skandinavismen ses som en variant af de politiske enhedsbevægelser, der i første halvdel af 1800-tallet dukkede op i andre europæiske lande, mest markant i Tyskland og Italien. Synspunktet fremstår imidlertid blot som en påstand og burde nok have været nærmere drøftet. Vi får imidlertid en grundig redegørelse for udviklingen, der startede – på dansk initiativ – som en rent åndelig skandinavisme, dvs. et abstrakt ønske blandt literater og akademikere om en nærmere nordisk samhørighed. Men i løbet af 1830'erne ser man de første spirer til en politisk skandinavisme, dvs. et ønske om en politisk forening af de tre nordiske lande i en eller anden form for union med en fælles konstitutionel konge. Denne bevægelse havde nøje sammenhæng med den politiske liberalisme. Den norske forfatning fra 1814 var forbilledet, og man havde knyttet forhåbninger til Chr. 8.s tronbestigelse, men de blev som bekendt skuffede. I denne fase lægger HB-C vægt på Frederik Barfods betydning, men også de yngre radi-

kale liberale, ikke mindst kredsen omkring »Fædrelandet« fremhæves. Det har før været hævdet, at de yngre liberales skandinavisme var begrundet i den nationale udvikling i Slesvig. Men HB-C påviser gennem en grundig gennemgang af »Fædrelandet«, at deres skandinavisme før 1843 indeholdt tre indbyrdes forbundne momenter: et ønske om gennem et nordisk forbund at styrke Danmarks udenrigspolitiske stilling, ikke mindst over for Det tyske Forbund; samtidig at tjene landets forsvarsinteresser i en krig med England eller Rusland og endelig indførelsen af en fri forfatning, som Rusland sås som den store trussel imod.

De danske skandinavister var imidlertid kun en lille isoleret gruppe, og det var først, da skandinavismen kobledes sammen med det nationale problem i Slesvig, at den fik støtte i videre kredse som ældre liberale og nationalt indstillede konservative. Stort set var der tale om et københavnsk fænomen, og nogen folkelig skandinavisme i bred forstand blev der efter HB-Cs opfattelse aldrig tale om. Det var en bevægelse, der kun henvendte sig til de »dannede klasser«. Svinget fra en liberal over til en national skandinavisme dateres til 1842-43, først hos Fr. Barfod, senere – ikke mindst under indtryk af Hiort Lorenzens sprog demonstration i november 1842 – hos de liberale ledere. Fra nu af blev ønsket om hjælp fra Sverige og Norge til at sikre Slesvig som dansk kardinalpunktet.

HB-Cs bog har et bredt sigte. Store dele af den er et vigtigt stykke dansk kultur- eller åndshistorie (titlens »drømme«), men sidste del er snarest ren diplomatisk historie, hvor det centrale er at følge de udenrigspolitiske forsøg på at få Sverige-Norge inddraget i krigen 1848-50 og stormagternes, ikke mindst Ruslands, reaktioner herpå (det er vel så de »politiske realiteter«). For skandinavisterne blev resultatet af disse

bestræbelser en fiasko – den nordiske union blev ikke til noget – og visionerne sattes i bero. På den anden side mener HB-C, at den svensk-norske militære hjælp dog fik den konsekvens, at der i bredere dele af befolkningen begyndte at vise sig en ny følelse af nordisk samhørighed. Og dette er måske det vigtigste resultat af de danske skandinavisters drømme, at de ydede et væsentligt bidrag til udsoningen mellem Danmark og Sverige og dermed var med til at lægge grunden til senere tiders nordiske samarbejde.

Der er tale om en solid og grundig redegørelse, baseret på et omfattende kilde materiale. HB-C har læst bredt i de samtidige publikationer, men tillige inddraget et stort arkivalisk materiale til belysning af regeringens holdninger, de udenrigspolitiske problemer og så selvfølgelig, hvad det offentlige måtte have om og på disse politiske oppositionelle. Bogen må blive uomgængelig for en beskæftigelse med denne side af den politiske kultur i brydningsperioden op til e-nevældens fald. Den er illustreret med en række samtidige karikaturtegninger fra 'Corsaren' og har et engelsk resumé.

Jens Chr. Manniche

Morten Haslund: *Mejer og magthaverne – en studie i M. A. Goldschmidts ungdomsjournalistik*. (Odense Universitetsforlag, 1984). 105 sider., ill., 80,- kr. + moms.

I et spændende stykke politisk kulturjournalistik afdækker journalisten Morten Haslund, hvordan en kritisk presse så ud og fungerede, da den tog sin begyndelse. Det sker i form af en undersøgelse af M. A. Goldschmidts oversete ungdomsjournalistik. Forskningen omkring Goldschmidts person og skribentvirksomhed er ganske omfattende, men ingen har før Morten Haslund taget sig